

Reünistenvereniging

Klaar Voor Onderwater In dit nummer:

Boom van verzoening	1
In Memoriam	2
Gelouterd door strijd	2
Bemanning K-XVII	3
Rond de wereld in 10 maanden	4
Onverwacht grote hellingen	8
Toespraak voorzitter	9
Expositie Onderzeeboten	10
Viering 100 jaar onderzeeboten	12
Reünie onderzeedienst	14
Viering 100 jaar onderzeeboten	15
Fantastisch 1200 leden	17
Geachte redactie	17
Kerstmis 1941	18
Kompas van U 168	20
4 mei dodenherdenking	21
Hoe krijg ik mijn bootje	23
Gecorrigeerd jaarverslag 2005	23
Persbericht K. V. O.	24
Persbericht Onderzeeboten !	24

Boom van verzoening geplant in voortuin KIM

De Britse oud-officier commander Bill King, de Japanner Akira Tsurukame en de Nederlandse Katja Boonstra - Blom hebben in de voortuin van het Koninklijk Instituut voor de Marine een verzoeningsboom geplant.

De ceremonie was een initiatief van het 'Comité nabestaanden onderzeedienst 1940-1945'.

Het is een bijzonder verhaal dat deze drie mensen verbindt, de vader van mevrouw Boonstra zat op een Nederlandse onderzeeboot die door de Japanse onderzeeboot van de vader van de heer Tsurukame tot zinken werd gebracht tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Japanse onderzeeboot werd op zijn beurt tot zinken gebracht door de Britse onderzeeboot Telemachus waar de toen 29-jarige commander King op voer.

Door een speling van het lot hebben de drie elkaar enkele jaren geleden voor het eerst ontmoet. Het gezelschap is zowel in Japan als in Ierland, de woonplaats van commander King, bij elkaar geweest en zij hebben in beide landen een boompje geplant als symbool van hun vriendschap en het verleden. De wens was om dit ook in Den Helder te mogen doen.

De Britse oud-officier commander King, inmiddels de negentig jaar gepasseerd, zei blij te zijn dat de derde boom geplant kon worden bij het Koninklijk Instituut voor de Marine: hier wordt een nieuwe generatie jonge Officieren opgeleid. Een generatie van hoop. Zij kan de verzoeningsgedachte voortzetten.

Aalmoezenier van de onderzeedienst Bart van Dijk sprak een gebed uit, waarna een plaquette werd onthuld die binnenkort bij de boom wordt geplaatst.

In het besloten gezelschap bevonden zich ook ex-ministerpresident de Jong, vice-admiraal buiten dienst Van Duyvendijk en commandeur Tegelberg van het KIM.

Colofon

Versijnt 4 maal per jaar in een oplage van 1190 exemplaren.

Voorzitter

D. Heij
Bremlaan 14
6866 DP Heelsum
0317-317063
driekusannemaria@gmail.com

Secretaris

W.R. Segaar
Laan van Oud Poelgeest 30
2341 NL Oegstgeest
071-5726472
rob@segaar-beuving.demon.nl

Redactie KVO

W.P.P. Falkmann
Middelzand 5306
1788 HC Den Helder
0223-642668
w.falkmann@quicknet.nl

Redactie KVO

W.P. van der Veeke
Jolstraat 74
1784 NL Den Helder
0223-630265

Penningmeester

A. Prins
Heiligharn 166
1785 SP Den Helder
0223-635455

2^e Penningmeester

A. Schouten
Langevliet 7
1759 LE Callantsoog
0223-643848
vb_2058791@wish.nl

100 Jaar OZD

Jhr. R.A. Snouck Hurgronje
Molenweg 9
1766 HL Wieringerwaard
0224-221884
ra.snouckhurgronje@quicknet.nl

Vert. COZD

LTZ2oc J. Wijnands
Onderzeedienst/BUOPS
Postbus 10000
1780 CA Den Helder
0223-653444

Contactpersoon voor
bestuursaangelegenheden,
waaronder aanmelding nieuwe
leden, adreswijzigingen en
overlijden is de penningmeester
A. Prins

Contactpersoon voor contributie
betaling is de 2e penningmeester
A. Schouten

De redactie behoudt zich het recht
voor om artikelen in te korten, te
weigeren of te verplaatsen naar
een andere editie. Tevens is zij
niet verantwoordelijk voor de
inhoud van ingezonden kopij.

Erelid van de vereniging zijn:

J.H. van Rede
M. van Dwingelen
A. Prins

In Memoriam

Met leedwezen geeft het bestuur kennis van het overlijden van onze leden;

19 jun. 2006	A.H. Keijzers	71 jaar	Oss
19 jul. 2006	H. Fossen	69 jaar	Alphen aan den Rijn
4 aug. 2006	A. Teunissen	69 jaar	Clacknannan (Schotland)
5 aug. 2006	G.N. Veerman	80 jaar	Etten Leur

Wij zullen hen in eerbiedige herinnering blijven gedenken.

In november 2006 verschijnt bij BV Uitgeverij De Bataafsche Leeuw:

Gelouterd door strijd.
Hoofdstukken uit de geschiedenis van de Nederlandse
Onderzeedienst

door dr. Ph.M. Bosscher en ir. H.O. Bussemaker

Deze uitgave behandelt de wijze waarop de Nederlandse onderzeedienst tijdens het Interbellum getracht heeft eerst door middel van de linietactiek en later door de groepsaanval tactiek de effectiviteit van het onderzeeboot-wapen te verhogen.

In dit boek is aangegeven waarom de Marineleiding de groepsaanval tactiek toch niet heeft toegepast, ofschoon de mogelijkheden daartoe wel aanwezig waren.

Ook politieke en technische ontwikkelingen komen aan de orde.

ISBN 90.6707.614.7

formaat 17 x 24 cm, omvang 80 pp, paperback, geïllustreerd.

U kunt in het bezit komen van deze uitgave door € 15,50 over te maken op giro 36.97.482 t.n.v. Uitgeverij De Bataafsche Leeuw te Amsterdam onder vermelding van 'Onderzeedienst'. Het boek wordt u dan na verschijnen toegezonden. De uitgave is straks uiteraard ook verkrijgbaar via de boekhandel.

Contributie

De **minimale** contributie bedraagt € 5 per jaar, buitenland leden € 10 per jaar i.v.m. de hoge porto kosten. IBAN: NL09 PSTB 0003928464 / BIC: PSTBNL21 Betaling moet voor **1 maart** overgeschreven zijn, wil men als lid ingeschreven blijven.

Zij die reeds lid zijn, krijgen in de december KVO een acceptgiro bijgesloten.

Gironummer vereniging: **39.28.464**

t.n.v. Onderzeedienst Reünistenvereniging
Heiligharn 166
1785 SP Den Helder

BEZOEK ONZE WEBSITE

<http://www.agwegman.veteranen.nl/>

Bemannig K-XVII tijdens 'n drie maal hoezee

Bemannig K-XVII, South China Sea, Dec 1941

H.C. Besançon	LTZ 1	G.R. Kruys	LTZ 2
Ala	Stoker-olieman	C.G. Lepez	Stoker-olieman ZM
A.J. Alderling	Sergeant torpedomaker	J.J. Lisman	Matroos 1
C.J. Blom	Korporaal monteur	L.C. van der Maas	Kwartiermeester
P.C.A. Broeders	Stoker-olieman	J.Th.J. Mambo	Korporaal machinist
W. Broer	Korporaal monteur	W.M.K.F. Meurer	Bootsman
J.D. Coone	Sergeant machinist	J.H. Otten	Matroos 1
J. Daloegoe	Matroos 1	J. Prinsen	Majoor monteur
C.H.A. Dreves	Sergeant telegrafist	J.W.M. Ribberink	Matroos 3 ZM
G. van der Dussen	Matroos 1	Sairin	Korporaal kok
A. Feenstra	LTZ 2 KMR OV	Saldi	Stoker-olieman
C.M. Genet	Matroos 2	H.T.A.M. Schoenmakers	
A.C. Groendijk	Korporaal torpedomaker	Officier marinestoomvaartdienst 2e klasse	
J. Groenewold	Seinersmaat	Slamet	Matroos 1
E. Huygens	LTZ 2	Soekarta	Bediende
J.J. Kesteloo	Majoor machinist	Soewitoadi	Korporaal machinist
C.P. Koorn	Sergeant machinist	M. Sohilit	Korporaal konstabel
J. de Kramer	Sergeant torpedomaker	A.A. Timp	Korporaal torpedomaker
		J. van der Vlies	Stoker-olieman

Rond de wereld in 10 maanden - Met Hr.Ms. "Dolfijn" naar Nieuw Guinea in 1962

Niets vermoedend op voorjaarsreis naar 'Islands in the sun'

Het was niet gepland, deze wereldreis - daar kunnen Petra en ik persoonlijk van getuigen.

Het zou slechts voor een reis van twee maanden zijn dat ik, als 'vierde officier' a/b Hr.Ms. "Dolfijn", medio januari '62 uit Den Helder vertrok voor de voorjaarsreis van Smaldeel 5. Dit vlootverband bestond verder uit ons vliegkampschip Hr.Ms. "Karel Doorman", de onderzeebootjagers Hr.Ms. "Limburg" en "Groningen" en de andere 'sub' Hr.Ms. "Zeeleeuw" met jaargenoot /goede vriend Ab Dijkstra aan boord. Na terugkomst in april zouden Petra. en ik ons verloven, het liep 'even' anders.

Op een mooie zondag, begin maart, tezamen met beide jagers liggend in Cartagena (Colombia), verstoorden herhaalde malen de fluiten van onze schepen de rust over de haven: een korte, twee lange en weer een korte stoot - de 'P' waarvan we op het KIM hadden geleerd dat dit betekende dat alle 'P' passagiers aan de wal zich onmiddellijk aan boord moesten melden. Het ongelooflijke gebeurde: binnen twee uren was iedereen aan boord m.u.v. een seiner, die zich later in Mexico weer meldde.

Er was aan boord een 'Flash'-bericht ontvangen dat ons opdroeg met hoogste spoed rendez-vous te maken met het Smaldeel, aan lijszijde van Aruba. Die positie naderend - waar de andere schepen al lagen te dobberen - kregen we de telegrafische vraag: "Wat heeft ué nog nodig om oorlogsgereed te zijn?". Nu is een onderzeeboot in principe altijd gereed voor alle eventualiteiten, maar we misten een telegrafist. Aan boord van de 'Doorman' meldde TLG De Vries zich als vrijwilliger. Hoewel het berichtenverkeer met 'Den Haag' zodanig hoog was geclassificeerd dat alleen officieren de seintjes mochten ontcijferen, vermoedde hij dat er enkele schepen naar Nederlands Nieuw Guinea (NNG) zouden worden gezonden. "Daar zal eerder de Doorman dan de onderzeeboten bij zijn", gokte hij verkeerd - om deze gok verder gedurende acht maanden te betreuren. Omdat onze OGTD Pieter de Graeff volgens de bemanningslijst 'overtallig' was, werd hij - achteraf gezien te formalistisch - overgezet naar de Doorman. Hij heeft echter begin mei het HTD-schap van Cees Nijdam overgenomen. (Nijdam ging toen vanuit NNG naar Nederland om de Zeehond op te halen. Deze boot is

evenwel niet meer naar NNG uitgezonden).

In zes uur tijd zijn de twee jagers en twee onderzeeboten vanuit de Doorman 'opgetopt' voor operaties aan de andere kant van de wereld - een proeve van operationeel kunnen die mij nog met bewondering vervult.

'Marineschepen voor vlagvertoon naar San Diego', kopte De Telegraaf de volgende ochtend, 15 maart, in Nederland. Oh jé, daar gaat onze verloving in april, verzuchtte Petra terecht - voortijdig geconfronteerd met de ongewisheden van het marineleven. Een confrontatie die zij later nog vele malen dapper heeft moeten doorstaan.

Voor de jongere officieren en de schepelingen kwam de opdracht om naar NNG te gaan als een volslagen verrassing. Alleen de commandant, Just Roele, het hoofd technische dienst, Henk Nijdam, de oudste officier, Hans van den Bos, en de navigatieofficier, Ruurd Lamberts, waren van deze mogelijkheid voor vertrek uit Den Helder op de hoogte.

Beide jagers gingen inderdaad in eerste instantie naar San Diego; de twee onderzeeboten echter naar Manzanillo, gelegen aan de ZW-kust van Mexico.

Serieus op pad

"Manzanillo bestaat uit 3 kerken, 6 bordelen en 12 kroegen", seinde Ab Dijkstra mij opgewekt per lamp gedurende een achtermiddag-wacht naast elkaar varende op weg naar die, kennelijk interessante, plaats.

Zijn oudste officier had toevallig tijdens een verlof dat stadje eerder bezocht. Het bleek na aankomst in de haven ongeveer te kloppen - ons verblijf was te kort om alle gelegenheden op aanwezigheid en doelstelling te checken. Na afmeren op de boei heeft de lokale gouverneur, vergezeld van vijf tot de tanden toe bewapende lijfwachten, onze boot gedurende korte tijd bezet. Pas na vele borrels - en een langdurig verblijf op het officiersspotje waarin Playboy's 'Miss June' (van '61) in al haar pracht was ten tooi gespreid - aanvaardde het heerschap dat ons bezoek van louter vriendschappelijke aard was.

Naast elkaar liggend bereidden beide boten zich voor op de komende oversteek. De sportieve rivaliteit tussen beide commandanten was echter

zodanig, dat er daarbij weinig overleg plaats vond - dus ook niet tussen beide navigatie-officieren voor wat betreft de te kiezen oversteek.

Toen na enkele dagen het bericht uit Den Haag kwam om uit te varen, spoedde Ab, als voedingsofficier van de Zeeleeuw (ZLW), zich naar de lokale markt om (alle) verse waren in te slaan. Zijn tegenvoeter op de Dolfijn (DLF), Erik van Es - mogelijk wat luiër maar ook wat slimmer - arriveerde daar een half uur later - met de enig beschikbare truck. "Zullen we maar delen, dan rijden we samen terug", suggereerde Erik - hetgeen geschiedde. Zelf zal ik nooit de teleurgestelde gezichten van de nonnen vergeten toen mijn wasbaas en ik al ons door hen zo zorgzaam over lijnen te drogen gespreid schoon wasgoed wegritsten. Wij vertrokken eerder omdat de ZLW nog moest wachten op hun OGTD Oege Goslings, die in de binnenlanden op jacht was naar flessen freon. Dit kwam onze commandant goed uit, want de ZLW kon met haar vier diesels aanmerkelijk sneller varen dan onze drie-cylinders met maar twee diesels.

Na zo'n vijf dagen kon onze commandant zijn nieuwsgierigheid naar de positie van de ZLW niet bedwingen: "My position is.....What is yours", seinde hij (uiteraard geclassificeerd) ongeveer - daarmee wel de opgelegde radiostilte verbrekend. Toen het antwoord binnenkwam, brak bij ons een hilarisch gelach uit: die stomme Zeeleeuw, die de koers volgens de grootcirkel volgde, had kennelijk geen nota genomen van het gestelde in de 'Oceanographic Atlas' betreffende heersende stromingen. Daarop gewezen, kwam van onze zusterboot het antwoord: "Attendeer U op VVKM 13 para..". VVKM 13? - die ging toch over Kasbeheer, wat had dat hiermee te maken? Het bleek dat in dit voorschrift een nog uit de Koreaanse oorlog stammend besluit stond, dat als een schip in dit gebied zich ten noorden van de Kreeftskeerkring bevond, de extra gevarentoelagereregeling van toepassing was. Einde gelach, althans bij ons.

Al een tijd op een loods wachtend voor de dicht beboste - en daardoor moeilijk te onderscheiden - kust van Guam, kwam MajMach Warlich op de brug om een luchtje te scheppen. "Ik ben in de oorlog in Guam geweest", zei hij, bedachtzaam een strootje opstekend - "maar dit is niet de rede van Guam". Onze navigatieofficier - die het, zoals alle jongere officieren aan boord, niet zo gemakkelijk had - ging

bijna door de knieën. Gelukkig verscheen kort daarop toch de juiste loodsboot.

Ten zuiden van Guam kwamen we in een heuse tyfoon terecht - de enige keer dat ik echt heb gevreesd dat een onderzeeboot zou omslaan. Het Amerikaanse vliegtuig dat eerst nog informatie gaf over de bewegingen van het oog van 'Georgia', staakte daarmee na twee dagen vanwege: "No shipping in this area".

Op weg naar Hollandia volgden wij zig-zag koersen tegen mogelijk gevaar van Indonesische onderzeeboten. Dit was enigszins overdreven, zoals ons na aankomst aldaar (op 22 april) is gebriefd, maar: 'better safe than sorry' - en Schout bij Nacht Reeser, de Commandant der Strijdkrachten in NNG (COSTRING), was onder de indruk van onze operationele instelling. De ZLW bleek ons in Hollandia (toch) drie dagen voor te zijn geweest - over VVKM 13 hebben we het met onze collegae maar niet meer gehad. Die Korea-gevarentoelage is bij mijn weten nooit uitgekeerd.

Oorlogspatrouilles rond Nederlands Nieuw Guinea

Na een onderhoudsperiode in onze thuishaven Biak, vertrok de DLF op 9 juni voor haar eerste oorlogspatrouille, in eerste instantie gericht tegen infiltratie van motortorpedoboten (MTB's). Deze MTB's zouden, volgens onze uitstekende marine-inlichtingen dienst (MARID), vanuit Ceram trachten een compagnie troepen op het eiland Misool, ten ZW in NNG, aan land te zetten. In de ochtend van 17 juni onderschepten onze telegrafisten een vijandsmelding van een Neptune aan COSTRING. Dit marine-patrouille vliegtuig had op haar radar een groot doel gedetecteerd dat langs de noordkust van Ceram in oostelijke richting voer. De positie van het schip was ongeveer 50 mijl ten westen van de DLF, zodat het een kwestie van afwachten was. En inderdaad, na enige tijd pikte onze sonar het geruis op van zware dieselmotoren, dat allengs sterker werd. Onze commandant herkende door de periscoop het schip als het hoofdkwartier - tevens troepentransportschip Multatuli. Een 'flash' vijandsmelding werd verzonden en het schip kust-inwaarts gevolgd. Niets vermoedend ging dit - in camouflagekleuren geschilderde - schip, op de rede van Wahai (noordkust Ceram) ten anker. Aan dek waren soldaten druk in de weer en vanaf steigers aan de wal voeren sloepen af en aan.

Van deze bezigheden zijn periscoopfoto's gemaakt. Het was de droom van elke onderzeebootcommandant: een belangrijk 'vijandelijk' doel dat bovendien stil lag!

Het werd onze commandant dan ook te machtig en de radiomast ging weer op, om een dringend verzoek aan COSTRING te zenden om de Multatuli tot zinken te mogen brengen.

Nu bestond er een klein probleem: formeel had de DLF niet binnen de territoriale grens van 15 mijl vanaf de kust van Ceram mogen komen - en de zuidelijke grens van het ons toegewezen patrouillegebied lag zelfs 30 mijl ten noorden van dit Indonesische eiland. Zelden is er zo snel een antwoord ontvangen: driemaal 'Negative'.

De volgende dag kreeg de DLF opdracht om de ZLW af te lossen, die een patrouille uitvoerde boven de Aroe-eilanden, zo'n 500 mijl ten zuid-oosten van Wahi. Over de onderwatertelefoon is op de afgesproken plaats contact gemaakt, waarna de boten bovenwater kwamen. Commandant ZLW, Jan van der Griendt, kwam per rubberboot langszij om mondeling bijzonderheden over te geven. Ab Dijkstra en ik konden vanaf de brug naar elkaar zwaaïen.

De ZLW had een vrij eentonige patrouille gehad, m.u.v. een grote schrik: rustig op 250 voet diepte varende stootte de boot met haar 2 meter onder het schip uitstekende sonar-transducer op een rif - dat er volgens de kaart (van 1928!) niet lag -, althans toen niet. Water spoot door de sonarbun de boegbuis-kamer in en de boot werd pijlsnel naar periscoopdiepte gebracht voor het uitvoeren van provisorische afdichtingen.

Zij voer terug naar haar basis Manokwari, alwaar haar aflosser, Hr.Ms. "Walrus" (WLR) op 12 juli arriveerde.

De volgende dag aanvaardde de ZLW, met Ab, de thuisreis via Madagaskar, Lagos en Dakar. Het aandoen van deze Afrikaanse havens was om goodwill te kweken bij de VN, alwaar veel kritiek bestond op het Nederlandse beleid t.a.v. NNG. Met het 'ronden' van dit continent vestigde zij het record van langste reis om de wereld van een Nederlandse onderzeeboot.

'Reeser's Rust' en verkenningen van baaien op jacht naar MTB's.

Na een week van vruchteloos patrouilleren, gunde COSTRING de bemanning van de DLF twee dagen rust in Kaimana, aan de Z- kust van NNG. Zeventien

dagen oorlogswacht van zes-uur-op-zes-uur-af gaat je niet in de koude kleren zitten - zeker niet bij een gemiddelde temperatuur van 30 graden en eentonig eten-uit-blik.

Deze rust bleek evenwel van kortere duur, te weten zes uren. De MARID had vastgesteld dat er infiltraties dreigden, dit keer vanaf de Kei-eilanden, ongeveer 150 mijl west van ons laatste patrouille-terrein. De DLF werd daarom - na dit door de bemanning als 'Reeser's rust' betiteld havenbezoek - weer op pad gestuurd om als vooruitgeschoven uitkijk te fungeren. De zuidelijke grens van ons patrouillegebied lag formeel 30 mijl ten noorden van de Kei-eilanden, hetgeen onze commandant niet belemmerde om - op eigen initiatief - op 27 juni op 100 meter diepte langs de westkust van het eiland zuidwaarts te varen, alwaar halverwege het Indonesische marinesteunpunt Elat lag. Wat je onze 'macho' - commandant van de DLF ook kon verwijten, gebrek aan durf en initiatief horen daar zeker niet bij!

Navigerend op een fotokopie van een zeekaart uit (ook) 1928, in een gebied vol met riffen en ondiepten, is hij op periscoopdiepte de baai van Elat binnen gevaren. Spiegelgladde zee en een groot aantal vissende prauwen vergden hierbij uiterste behoedzaamheid bij het opsteken van de periscoop. Van 2 mijl afstand zijn foto's gemaakt van de ten anker liggende grote militaire tanker Bunju met vier langszij afgemeerde MTB's en de kleinere tender 'Karang Raya', eveneens met MTB's langszij.

Aan de pier lag een klein escortevaartuig. Vlak voor het verlaten van de baai keek een verschrikte visser op 10 meter afstand in het net boven het wateroppervlak verschijnende periscoop-oog: "neer periscoop!".

Op veilige afstand is het resultaat van de verkenning aan COSTRING gerapporteerd, waarna de patrouille ten noorden van het eiland werd hervat. De volgende dag moest, tijdens snuiveren, drie maal weggedoken worden voor Indonesische vliegtuigen. Intussen kreeg de MARID steeds meer aanwijzingen dat een infiltratie vanuit Elat inderdaad op handen was. Reden voor COSTRING om de DLF ditmaal opdracht te geven opnieuw de baai van Elat te verkennen. Dit gebeurde op 30 juni onder gunstiger omstandigheden: ruwe zee die een opgestoken periscoop maskeert, en veel minder prauwen.

De situatie in de baai bleek ongewijzigd, hetgeen -

wederom op veilige afstand - aan 'de wal' is gerapporteerd.

's Avonds - weer teruggekeerd op onze patrouillelijn ten noorden van het eiland en bovenwater varende - meldde onze radaroperator vier contacten komend vanaf Elat en op een noordelijke koers - dus onze richting uit.

Na 'drie claxons' voor het duiken, en 'aanvalsploeg op post', ging de zoveelste vijandsmelding eruit. Veel meer zou de DLF niet kunnen doen, want tegen de - inmiddels door de sonar als zodanig geassocieerde - MTB's, begin je met torpedo's niet veel. Maar aan de wal was men gealarmeerd - en dat was onze voornaamste opdracht. In dit geval bleek het slechte weer reden te zijn voor de MTB's om hun infiltratiepoging op te geven; de sonar meldde dat de boten waren omgedraaid: "geruis wordt zwakker, peiling hetzelfde". Op 2 juli kreeg de DLF nogmaals opdracht om de baai van Elat te verkennen. Op weg daarheen meldde de sonar geruis, waarna op de radar vier echo's zijn waargenomen die met hoge vaart richting Ceram wegvoeren - 'onze' MTB's, die lafaards.

Drie mijl voor de ingang van de baai passeerde het escortevaartuig ons op korte afstand, waarna de grote tanker volgde. In de baai bleek geen enkel schip meer te bekennen. Het infiltratieplan was kennelijk afgelast vanwege slecht weer en waarschijnlijk ook vanwege de onderkende verhoogde Nederlandse waakzaamheid in de regio.

De DLF kreeg opdracht om de Warubaai op de NO kust van Ceram te verkennen, om te zien of de Karang Raya en de MTB's zich daarin bevonden - zoals de MARID vermoedde. Bij verkenning aldaar op 4 juli, bleek dat niet het geval te zijn. Een zware deining maakte het ankeren van deze schepen ook onmogelijk. Daarop volgde de opdracht: "verken zo spoedig mogelijk de Wahaibaai en de Selemabaai". Aan de oppervlakte varende op weg naar deze westelijker op Ceram gelegen baaien, is de boot 's nachts twee maal onderwater gedwongen door een eigen Neptune die ons met lichtfakkels verlichtte. Na een nijdig bericht aan de Neptune, is de opmars snuiverend vervolgd teneinde deze bevriende 'kist' geen aanstoot meer te geven. Beide baaien bleken vrij van vijandelijke schepen. Op 7 juli is in Biak afgemeerd na een patrouille van 29 dagen; de langste en meest enerverende patrouille door een onderzeeboot in NNG gemaakt.

Afgeblazen acties tegen de accuut dreigende Indonesische invasie en terugreis.

Op 27 juli vertrok de DLF richting NO-kust van Halmahera, ten westen van NNG. De WLR patrouilleerde toen al voor de ZO-kust van dat eiland. Zo zouden twee mogelijke Indonesische opmarsroutes naar Biak bewaakt worden. Nauwelijks in haar gebied, kreeg de DLF opdracht om naar Ambon (ZW-kust Ceram) te spoeden teneinde daar troepen-transportschepen met parachutisten aan te vallen. Op 2 augustus, toen de boot via de Molukkenzee, westelijk van Halmahera, al een heel eind op weg was, is de laatste opdracht geannuleerd - het verzoek van COSTRING aan 'Den Haag' om te laten aanvallen, bleek te zijn afgewezen. Na nog een week patrouilleren voor de NO-kust van Halmahera, keerde de DLF op 20 augustus terug in Biak.

Ook de WLR heeft aanvankelijke opdrachten om aan te vallen, niet mogen uitvoeren. De eerste gelegenheid betrof, achteraf geanalyseerd, waarschijnlijk een tender met een zestal Russisch-gebouwde W-klasse onderzeeboten gelegen in een baai aan de ZO-kust van Halmahera. De tweede, een groot koopvaardijship beladen met o.a. voorraden voor de Tupolev-bommenwerpers, op de rede van Ambon. Uitvarende, ongeveer 200 mijl ten westen van Biak, heeft deze boot eind juli een onderzeeboot gedetecteerd. De commandant verkoos om met een wijde boog om dit contact heen te varen - 'verdacht op de lange-afstand Russische torpedo's', zoals oudste-jar en derde officier a/b WLR, Ben Fanoy in het 'Kroonboek promotie 1954' over dit 'bijzonder incident' stelt.

Op 15 augustus is in New York de overeenkomst over 'West Nieuw Guinea' en Indonesië gesloten, waarbij het bestuur aan een voorlopig ingestelde VN-instantie werd overgedragen. De doelstelling van onze regering, om de soevereiniteit over NNG te handhaven totdat de Papoea's in staat zouden zijn om het zelfbeschikkingsrecht uit te oefenen, is - helaas voor de Papoea's - niet bereikt. Aan de inzet van de KM-eenheden - en van sinds '60 aangevoerde KL- en KLU-versterkingen - heeft dit niet gelegen. Persoonlijk denk ik dat Nederland (en wij krijgers ter plaatse), bij deze crisis door de oog van de naald zijn gekropen - er dreigde een invasie die wij moeilijk hadden kunnen keren. Met name tegen de Indonesische bommenwerpers hadden wij geen verweer.

Later is gebleken dat Sukarno, tegen de zin van zijn generaals, had geeist dat de hele Nieuw-Guinea-affaire voor 17 augustus - hun Onafhankelijkheids-

dag - 'hoe dan ook' achter de rug moest zijn. Intrigerend waren artikelen in de Telegraaf, vele jaren later, waarin een Sovjet onderzeebootcommandant beweerde dat hij, met enkele andere Sovjetboten, op weg was om aanvallen op de kust van NNG uit te voeren. Dat Nederland bijna de dubieuze 'eer' heeft gehad om met de Sovjet-Unie in oorlog te geraken, is van officiële Nederlandse zijde ten stelligste ontkend

Op 1 oktober vertrokken de Groningen, Evertsen en DLF uit Biak. Bij het verlaten van de kade is de aanvalspersicoop opgestoken met de (verboden) 'Papoea Barat'-onafhankelijkheidsvlag in top. Vooral de uitwuiende Papoea's waren hierover wild enthousiast. Dit in tegenstelling met 'politiek Den - Haag', waar Kamervragen over dit vlagincident later leidden tot een standje voor onze commandant. De WLR - die iets later vertrok dan wij - keerde terug via het Panamakanaal, dezelfde route als op haar uitreis.

Onze terugreis verliep via Singapore, Karachi, Aden, het Suez-kanaal en Napels. Ter hoogte van Gibraltar 'speelde' men in 'Den Haag' nog even met het idee de DLF richting Cuba te sturen i.v.m. de zich rond dit eiland ontwikkelende crisis...

Op 22 november, tijdens een vliegende sneeuwstorm, meerde de DLF af aan de Onderzeedienstkade in Den Helder, alwaar mijn - door inschrijving bij het gemeentehuis - inmiddels al 'verloofde', gelukkig toch nog op mij wachtte. Het Nieuw Guinea kruis - met gesp, bewaar ik - naast mijn Vierdaagse kruis - als zwaarst 'bevochten' lintje. Commandant Just Roele is, (uiteraard) heel terecht, ook Koninklijk onderscheiden.

J. Jan Willem van Waning

Bronnen:

- 'Patrouilleren voor de Papoea's - De Koninklijke Marine in Nederlands Nieuw-Guinea 1960 - 1962', door R.E. van Holst Pelikaa - I.C. de Regt en J.F. Bastiaans. Gezamenlijke uitgave van de afdeling Maritieme Historie van de Marinestaf en Uitgeverij De Bataafse Leeuw (1990)
- 'Onderzeebootverrichtingen in Nieuw-Guinea' - door Ben Fanoy in 'Kroonboek promotie 1954'.

Onverwacht grote hellingen

In het voorjaar van 1966 oefende *Hr.Ms. Zeehond* met *Hr.Ms. Noord-Brabant* ergens op de Middellandse zee in de buurt van Gibraltar. Het was kalm Middellandse zee weer, met weinig wind, weinig tot geen zeegang en in de verste verte was er geen scheepvaart te bekennen. Wat de oefening precies inhield staat mij niet meer voor de geest. Wel weet ik dat die oefening vereiste dat de *Zeehond* zich langdurig gedurende de morgenuren met lage vaart op relatief grote diepten, tussen de 180 en 200 meter, ophield. De oefening vroeg weinig inspanning van de bemanning van de *Zeehond*. In de onderwater en gevechtscentrale hadden de chef onderwaterbedrijf en officier van de wacht weinig moeite met het op koers en diepte houden van de boot. De dagelijkse routine aan boord verliep verder in alle rust. Wat inhield dat wat eenvoudige onderhoudsklusjes en schoonmaakwerkzaamheden werden uitgevoerd. En dat in de gouden bal en de longroom gelegenheid was om wat van de altijd aanwezige administratieve achterstand weg te werken. Aan boord van de *Zeehond* bevond zich ook een gast; een journalist, Barend Maaskant, van het toen nog zo geheten Algemeen Handelsblad, met de opdracht een "sfeer" artikel over de Onderzeedienst te schrijven.

Na de oefening zou de *Zeehond* bovenwater komen. Middels contact met de onderwatertelefoon werd van de Noord Brabant gemeld dat de zee nog steeds kalm was en er ook nog steeds geen ander schip in de buurt was. De Commandant, Brainich von Brainich Felth, en ondergetekende, het HMK, gingen naar de gevechts- en onderwatercentrale om het bovenwater komen te begeleiden. Omdat het zo rustig was boven, werd de routine om op 30 meter diepte uit te luisteren naar andere scheepvaart vrijwel overgeslagen en werd de *Zeehond* meteen naar periscoopdiepte van ca. 15 meter gestuurd. Veel tijd kreeg de commandant niet om door de periscoop te kijken, want om toen nog onbekende redenen probeerde de anders zo betrouwbare *Zeehond* om met een steeds grotere helling voorover de diepte weer op te zoeken. Door achteruit te slaan en lucht in de voorballasttanks te blazen verdween de helling voorover en kwamen we weer enigszins horizontaal terug op periscoopdiepte. Om de te verwachte helling achterover te voorkomen door de

(Vervolg op pagina 22)

Toespraak van de Voorzitter tijdens de reünie op 12 juli 2006

Dames en Heren,

Namens de Reünistenvereniging Onderzeedienst heet ik U allen bijzonder hartelijk welkom op deze grootse Reünie. Dat meer dan 800 leden en rond 500 partners hier aanwezig zijn – dat is 75% van ons ledenbestand – stemt het bestuur tot grote tevredenheid. Vandaag vieren we samen met het huidige personeel van de boten en met de overige actief dienende flipperdragers

“Honderd Jaar Nederlandse Onderzeeboten”

Een bijzonder woord van welkom in de eerste plaats aan onze gastheer, Admiraal J.W. Kelder, Commandant van het Commando Zeestrijdkrachten. Admiraal: fijn dat U met ons deze fantastische dag wilt mee vieren! Ook een bijzonder welkom aan die Onderzeebootman, die naast een schitterende onderzeedienst-carrière, het hoogste ambt in onze parlementaire democratie heeft bekleed en wel dat van Minister-President: de heer P.J.S. de Jong. Ook onze beide oud-voorzitters de heren van Rede en van Vliet: hartelijk welkom! En “last but not least” de Groepsoudste onderzeeboten KTZ J.C. Trimpe Burger en de laatste chef der Equipage van de Onderzeedienst Adjutant de Bree.

Dames en heren, het is vandaag een echte feestdag. Want het feit dat Nederland al honderd jaar onderzeeboten op en onder de wereldzeeën brengt is natuurlijk een prestatie van formaat. Dat een klein land als het onze in staat is die kwaliteit van onderzeebootexpertise te leveren dwingt overal ter wereld respect af - zowel bij onze vrienden als onze vijanden.

De huidige Walrusklasse onderzeeboten worden heden ten dag overal ingezet waar onze regering en onze bondgenoten dat wensen. Dat doen ze professioneel en met een grote mate van kundigheid. Daarom mogen wij “oude knarren” trots zijn op de huidige bemanningen van de boten. Steeds opnieuw bewijzen zij welk een geweldig instrument een onderzeeboot is, zowel in tijden van oorlog als in tijden van crisis en vrede. Maar we mogen ook trots zijn op onszelf: want wij oudgedienden van de Onderzeedienst hebben allen, eenieder op zijn niveau, een grote bijdrage geleverd aan deze onderzeedienst “Onze Onderzeedienst”.

Als je trots bent op je Onderzeedienst en haar prestaties, moet je alle groeperingen de eer geven die hen toekomt. De huidige bemanningen en U, oudgedienden, heb ik reeds geprezen. Toch wil ik nog één groep noemen en wel onze “echtgenotes en partners”. Als zij ons niet de gelegenheid hadden gegeven om te dienen onderwater, in voor hen vaak zeer moeilijke omstandigheden – als zij zich die opoffering niet hadden getroost, dan had de Onderzeedienst nooit “Honderd jaar” gehaald. Daarom, echtgenotes en partners: dank voor jullie steun in al die jaren dat wij konden varen op onze geliefde bootjes!

Dames en heren, een reünie is ervoor om elkaar weer te ontmoeten, om oude en nieuwe verhalen te vertellen, om elkaar nogmaals te zeggen dat jij de eerste was die die snuiverende onderzeeboot ontdekte, maar vooral niet om te veel of te lange toespraken aan te horen! Ik wil daarin het goede voorbeeld geven. Maar er moet nog één ding gedaan worden – het cadeau! Want bij een feest, waarin we “Honderd jaar” gedenken, hoort natuurlijk een passend cadeau. Een cadeau voor allen, zoals wij dat gewend zijn bij de Onderzeedienst. Wordt er gedocht, dan niet alleen door de commandant, of de officieren, of de oudste onderofficieren. Neen – douchen is voor allen, voor de jongste matroos tot aan de Ouwe! Het bestuur heeft dan ook gemeend U allen, leden van onze vereniging en al het marinepersoneel dat nu op de boten dient, een model aan te bieden van de huidige Walrusklasse onderzeeboten. Ik kan natuurlijk niet U allen dit persoonlijk aanbieden. Daarom heb ik ervoor gekozen om de Admiraal, de heren de Jong, van Rede en van Vliet, alsmede de Groepsoudste en de oudste adjudant de eerste exemplaren aan te bieden. Bovendien krijgt de Admiraal ook nog het eerste exemplaar van de nieuwste Onderzeebootfilm aangeboden.

Ik wens U een fijne reünie toe.

Driekus Heij

Grote belangstelling bij opening expositie “Onderzeeboten”

Op zaterdag 10 juni vond op het evenemententerrein van het Marinemuseum onder een stralende zon de opening plaats van de expositie “Onderzeeboten” ter gelegenheid van 100 jaar Nederlandse onderzeeboten.

De gasten werden welkom geheten door de directeur van het Marinemuseum KLTZ Harry de Bles. Er was een bijzonder woord van welkom aan de waarnemend burgemeester van Den Helder, mevrouw Faber.

Vervolgens was het woord aan de Groepsoudste van de Onderzeedienst, KTZ Jan Kees Trimpe Burger, die inging op het belang van het hebben van onderzeeboten. Onderzeeboten die in de maritieme wereld een bijzondere rol vervullen, bij voorkeur ongezien. Met name bij het verzamelen van inlichtingen en voor het uitvoeren van speciale missies zijn de Nederlandse onderzeeboten bijzonder goed geschikt.

Om toch een tipje van de geheimzinnige sluier op te lichten heeft de viering van het 100 jarig bestaan de naam “Making Submarines Visible” meegekregen. Ook maakte Kolonel Trimpe Burger nog een keer het verschil duidelijk tussen duikboten en onderzeeboten. Woorden waarvoor hij later door mevrouw Faber werd bedankt, omdat zij nu het verschil echt begreep.

De voorzitter van de reünisterveniging KTZ b.d. Driekus Heij bestempelde deze mijlpaal ook als een bijzondere gebeurtenis. Om dit te onderstrepen kreeg de Groepsoudste namens de reünistenvereniging een zilveren presentieschaal aangeboden van de K-XVI. De schaal werd overgedragen aan de directeur met het verzoek om deze gelijk tentoon te stellen.

Vervolgens kon de directeur van het Marinemuseum, in aanwezigheid van de auteurs, het eerste exemplaar van het boek “Onderzeeboten!”, wat ter gelegenheid van de tentoonstelling is geschreven, aanbieden aan de voorzitter.

Tenslotte was het woord aan de waarnemend burgemeester van Den Helder, mevrouw Geke Faber, die naast de feestelijkheden van de expositie ook vanaf deze plek de Dag van de muziek opende. Daarom werd het geheel omlijst door een muzikaal optreden van het Regionale Jeugd Orkest Artiance en Muziekvereniging Aurora uit Koedijk wat voor deze gelegenheid was omgedoopt tot het Mega Music Museum Orchestra.

De expositie is nog te bezoeken tot 25 februari 2007. Het boek “Onderzeeboten!” is voor € 19,95 te koop in de winkel van het Marinemuseum en bij een aantal boekwinkels.

KLTZSD Harry de Bles

*Aan publieke belangstelling
ontbrak het niet*

Kolonel Jankees Trimpe Burger

*Waarnemend burgemeester,
mevrouw Geke Faber krijgt
rondleiding*

Viering 100 jaar Onderzeeboten

De Voorzitter

Kunt U mij achterin goed horen?

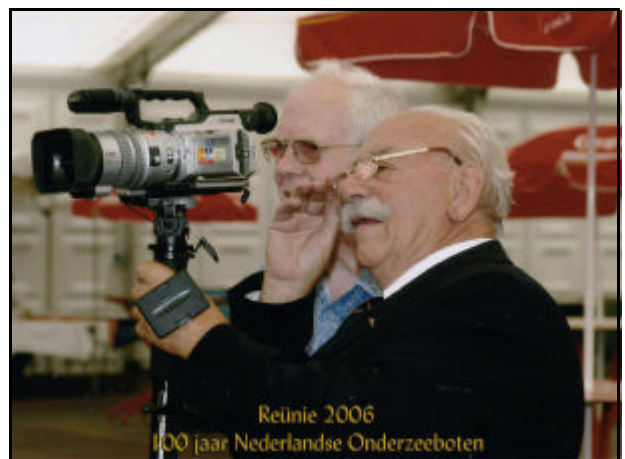
En hier is ie dan, je kunt er trots op zijn

Eerste bootjes vinden hun nieuwe eigenaar

Voor een "Groepoudste" is dit wel een hele grote groep

T.b.v DVD 110 jaar Onderzeeboten

Voor een "Stil leven" is het hier wel erg druk

Zal ik wat te drinken halen voor de dames ?

Waar ken ik die vent toch van?

O.K. het waait een beetje binnen, maar daarvoor krijg je het scherm er voor niets bij

Zit je nog steeds in de kabels, of gaat dat nu ook draadloos ?

Er gaat toch niets boven een Hollands biertje

REÜNIE ONDERZEEDIENST

Ze kwamen hier vandaag tezamen,
een weerzien soms na lange tijd.
Ze zoeken naar vergeten namen,
met blijdschap en bewogenheid.
Die band van jarenlang vertrouwen,
gevoed door plicht, die nooit versaagd.
Weer even aan die eenheid bouwen,
die kameraadschap in zich draagt.

Verhaal van onderzeeboot jaren,
voor altijd in hun hart geënt.
Al zijn ze lang reeds uitgevaren,
het klinkt vertrouwd, en heel bekend.
Een waakzaam oog voor veiligheid,
steeds door hun erewoord gedreven.
Verleden roemt hun moed en strijd,
en eert hen die ginds zijn gebleven.

De vrede waakt, want strijd ter zee,
vraag kennis tot behoudt.
De wapenspreuk, “Je maintiendrai”
is aan hun vaandel toevertrouwd.
Voor vijand zijn ze niet beducht,
maar wel voor de bezuinigingen.
Die nemen een te grote vlucht,
op weg naar zelfontmantelingen.

En komt ons land in grote nood,
dan zal het daarvoor tol betalen.
Wat uitgespaard wordt op de vloot,
zal eenmaal Hollands lot bepalen.
Standvastigheid, maar zelfbewust,
is 't fundament waar wij op bouwen.
De driekleur vrij aan Hollands kust,
Den Vaderland getrouwen.

P. van Daal

Wachten

Wie wil mijn sate ?

Dit jaar geen ijsverkoop

Staan we er goed op ?

Samen goed voor 274 jaar

En nog eens wachten

Proost

Hebben jullie nog steeds die paasvuren ?

Toch nog even samen op de foto

Vrienden voor het leven

We lachen wat af samen

En wij ook

3 op een rij

Natuurlijk ben ik er over 5 jaar weer

Onze jeugd heeft de toekomst

Ze moesten nog even naar het toilet

Foto's Fulps van Oosten en Will Falkmann

Foto's met de tekst "Reunie 2006" zijn gemaakt door Ron Burgering en te bestellen op www.burfo.nl

Fantastisch: "1200 leden"

Onze vereniging is dit jaar gegroeid naar boven de 1200 leden. Dat is zeer waarschijnlijk te danken aan ons jubileumjaar. Het bestuur hoopt wel dat zowel de oude als de nieuwe leden de vereniging blijven ondersteunen, zodat we ook in de komende jaren reünies kunnen houden en Klaar voor Onderwater kunnen blijven publiceren.

De Voorzitter

Geachte redactie

Gisteren heb ik met veel genoegen de reünie bezocht en ik wil graag het bestuur complimenteren met de geweldige organisatie, de voortgang van de dag en wat daar zeker het gevolg van was, de prettige sfeer die er hing. Alle lof!

G.J. Scheppink

Kerstmis 1941 Twee onderzeeboten in de Zuid Chinese Zee

Op 13 december 1941 nam mijn moeder in de haven van Soerabaya in het toenmalige Nederlands Oost Indië, afscheid van de man die zij 3 maanden daarvoor had getrouwd. Ze wisten niet dat het de laatste keer zou zijn. Mijn moeder vertelde hem, vlak voor zijn vertrek met de onderzeeboot K-XVI dat zij in verwachting was. Het moet een heel bijzonder moment zijn geweest voor die twee jonge mensen. De oorlog in Azië was niet lang daarvoor uitgebroken en de dreiging was al lang aanwezig. Hoe moet het zijn geweest om jong en verliefd te zijn in die dagen. Wat waren je toekomstplannen, waar durfde je op te hopen?

Mijn moeder vertelde dat de reactie van mijn vader was: “nu zal ik nooit meer sterven” .

24 december 1941.

De onderzeeboot K-XVI, waarop mijn vader diende, was onderdeel van de derde divisie onderzeeboten en had opdracht een gebied in de Zuid Chinese Zee voor de kust van Borneo te bewaken. Een konvooi van een 12-tal Japanse oorlogsbodems en vijf onderzeeboten was als escorte van landingstroepen vanuit Miri vertrokken op weg naar Kuching op Borneo om bezit te nemen van de olievelden. ‘s Middags om 16.00 uur ontving het hoofdkwartier een telegram waarin de Commandant van de K-XVI Jarman, meedeelde: vanavond na donker val ik aan. Die avond torpedeerde de Nederlandse onderzeeboot de Sagiri, een jager van de Amagiri klasse en deed een aanval op een ander schip, de Murakumo. Het was een dappere actie, deze ene onderzeeboot tegen een enorme overmacht, in ondiep water waar het moeilijk was om weg te komen.

Het telegram waarin de commandant melding maakte van het resultaat van de aanval was het laatste contact met de K-XVI.

Mijn moeder werd na een paar weken bij de “Kempetai” geroepen. “Je denkt toch niet dat je je man terug zult zien. Hij is gevangen genomen en onthoofd,” werd haar verteld. Later werd de werkelijke toedracht bekend. De K-XVI werd op Kerstmorgen 1941, bovenwater varende ontdekt door de Japanse onderzeeboot I-66 en getorpedeerd. Doordat er een onbekend vliegtuig naderde heeft de I-66 het resultaat van haar aanval niet kunnen afwachten.

In het boek “Vulkaan, een van de boeken die mijn moeder schreef, lees ik: “Wat is er omgegaan in die

mannen die toen gedoemd waren te sterven? Hebben zij tijd gekregen om een laatste “Onze Vader” die donkere nachtelijke hemel in te bidden? Of hebben zij alleen gegild om met hun geest hun geliefden te bereiken? Of hun moeder? Hebben zij die laatste seconden gehoopt dat hun kinderen geen oorlogen meer behoeften mee te maken omdat dit offer voldoende was?”

Zou mijn moeder aan haar man, haar geliefde, de vader van haar ongeborn kind hebben gedacht toen zij deze woorden schreef?

Later, toen zij terug in Nederland kwam, bleek bijna haar hele Joodse familie te zijn gedeporteerd en gedood. Ook deze oorlog heeft zij moeten verwerken, zoals zovelen met haar.

Toch heb ik nooit een woord van haat gehoord van mijn moeder. Iedereen was voor haar bijzonder en het waard om bijzondere aandacht te krijgen als persoon, niet als de vertegenwoordiger van een land, een ras, een religie, een gemeenschap. Nooit als de vijand maar altijd als een heel speciaal individu, met zijn eigen persoonlijkheid, en een eigen verantwoordelijkheid, los van afkomst of functie. En iedereen kreeg altijd een tweede kans bij haar, hoe koppig ze ook kon zijn als ze wist dat ze gelijk had. De avond voor haar dood, heeft ze heel langdurig en diepgaand gesproken met een jonge Japanse musicus, die in het huis van mijn broer op bezoek was. Voor ze ging slapen moet ze ongetwijfeld nog hebben genoten van de prachtige muziek die hij als afscheid voor haar speelde. Een afscheid voor altijd. Toeval, dat gesprek? Het moest misschien zo zijn. De cirkel was rond.

Ergens daar boven in de hemel zijn nu misschien mijn ouders en de ouders van een heel bijzondere vriend samen gekomen. Akira Tsurukame is de zoon van een van de officieren die de onderzeeboot van mijn vader torpedeerde.

Ik leerde Akira en zijn vrouw Kay kennen toen zij in november 2003 een bezoek brachten aan het Onderzeedienstmonument in Den Helder waar ook de naam van mijn vader Willem Blom in steen gegrond staat. Zij brachten daar bloemen om hun respect te betonen aan degenen die door toedoen van de Japanse onderzeeboot I-66 zijn gesneuveld,

de boot waarop Akira's vader diende op die Kerstmorgen 1941.

Wat heeft deze oorlog betekend voor Tsuruichi en Tami Tsurukame, Akira's vader en moeder, die tijdens die oorlog ook hun 7 jarige dochtertje Yoshiko verloren. Hoe was hun laatste wandeling onder de kersenvloesem. Hoe was het toen en later voor Akira, voor zijn vrouw Kay, voor zijn jongere zusje Mutsuko.

Het moet vreemd zijn om als marineman op last van de regering van het land dat je liefhebt je gezin, je huis, alles wat je dierbaar is, te moeten verlaten om een onbekende vijand, die onder andere omstandigheden misschien je vriend zou zijn geweest, te vernietigen. Hoe zou het de vader en moeder van Akira te moede zijn geweest toen zij elkaar die laatste keer vaarwel kusten.

Het is wonderlijk hoe het in het leven kan toegaan. Dit bezoek, dit gebaar van deze bijzondere mensen Akira en Kay bij het Nederlandse Onderzeedienstmonument, heeft zoveel teweeg gebracht. Het kwam ook op het goede moment. Ik was al een aantal jaren betrokken bij een uitgebreid onderzoek naar de wrakplaats van de boot van mijn vader en van twee andere nog vermiste Nederlandse onderzeeboten. Een boot, Hr.Ms. O-20 hebben wij op 12 juni 2002 kunnen vinden, zodat voor de nabestaanden van de bemanning van deze boot eindelijk een antwoord kwam op een aantal vragen.

Wij zijn nog steeds op zoek naar de andere boten, eerst alleen, maar later met behulp van een internationaal gezelschap en steeds meer mensen die ons daarbij behulpzaam zijn. Leden van het Maritiem Historisch Instituut in Tokyo zijn daarbij buitengewoon behulpzaam geweest. Ik wil daarbij vooral noemen Professor Kitazawa.

Maar vooral Akira en Kay Tsurukame hebben ons op een bijzonder manier gesteund en hebben tijdens hun reizen door Japan hun uiterste best gedaan zoveel mogelijk informatie te verzamelen om het mogelijk te maken de plaats waar mijn vader is gesneuveld te vinden. .

In 2004 bezocht ik samen met Akira en Kay en met onze kinderen Commander William King, de nu nog levende en thans 96 jarige commandant van de Britse onderzeeboot Telemachus, die op 17 juli 1944 de boot van de vader van Akira torpedeerde. Het was een heel bijzondere bijeenkomst, deze drie families uit deze drie landen die door het verleden

zo nauw met elkaar verbonden waren. Het was bijzonder met elkaar te kunnen praten, elkaar te begrijpen, te respecteren en te merken hoe er een diepe vriendschap tussen de families ontstond, misschien wel juist door dit verleden en door de pijn die deze oorlog die niemand wilde, heeft gebracht. Gezamenlijk hebben we als symbool van onze vriendschap in de stromende regen een boom geplant in de tuin van Oranmore Castle, het familiehuis van Commander King.

Begin 2005 belde Akira 's avonds laat op: "Katja, ik wil jullie uitnodigen om naar Japan te komen. Je moet de cherryblossom zien en we moeten daar samen een boom planten bij het onderzeedienstmonument in Sasebo. Ik nodig ook de familie van Commander King uit."

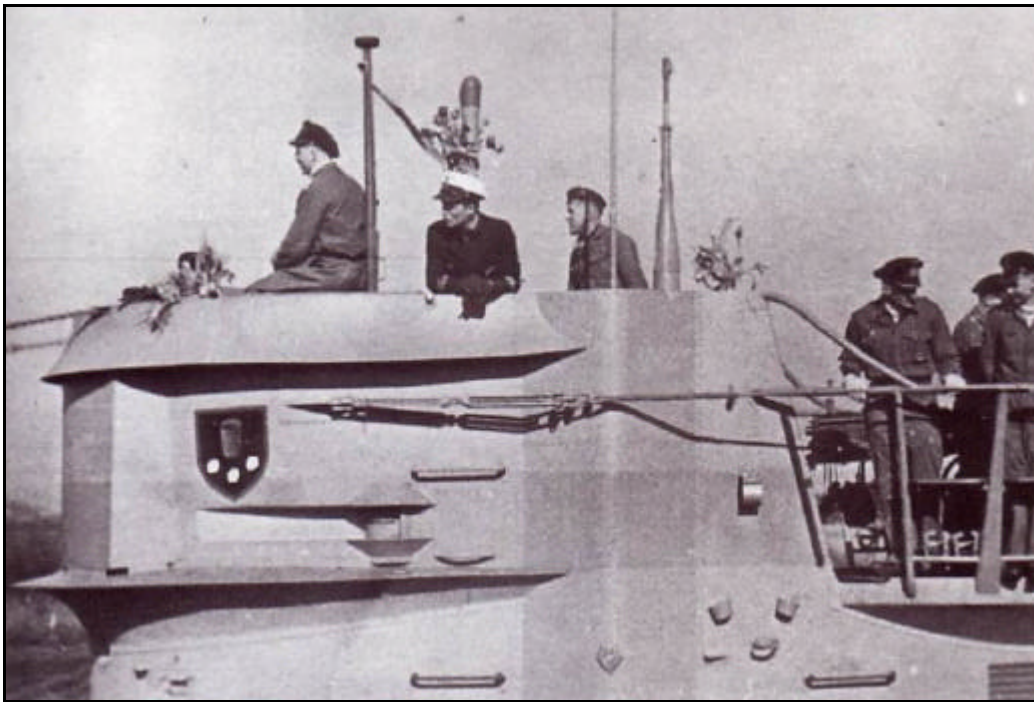
Dit bezoek bracht ons naar veel plaatsen in Japan en in contact met de Japanners op een wijze waar we nooit van hadden kunnen dromen. Ik zou u uren kunnen vertellen over deze sprookjesachtige reis, over de bloeiende cherryblossom, over de boom die wij mochten planten bij het onderzeedienstmonument in Sasebo, over de tranen, over de vreugde en over het begrip over en weer.

Teruggekomen vertelde ik over deze bijzondere reis. Ik sprak met Nederlanders die hun eigen oorlogservaringen met zich meedroegen. Sommigen van hen voelen nog iedere nacht de pijn en worden nog iedere nacht gekweld door de beelden die voor eeuwig op hun netvlies gebrand staan door de gebeurtenissen in de Japanse kampen of door het verlies van hun dierbaren. Maar voor velen van hen heeft deze vriendschap die tussen de kinderen en kleinkinderen van de voormalige vijanden is ontstaan een helende werking gehad. Het geeft vertrouwen in het vermogen van nieuwe generaties een toekomst te bouwen gebaseerd op respect en vertrouwen in elkaar. Deze week zullen de drie families samen nog een boom planten, dit keer in Nederland. En we hopen dat de drie bomen samen symbool zullen zijn voor de hoop die wij koesteren voor de toekomst.

Katja Boonstra- Blom

**KVO-98 (december nummer) zal, i.v.m de
gemeenschappelijke uitvoering met
Periscopy, pas eind januari 2007
uitkomen**

Kompas van U 168 terug naar Duitse Marine

Commandant Helmut Pich op de brug van de U 168

Tijdens de Nationale Vlootdagen 2006 vond op 16 juli om 10.30 uur een bescheiden, maar bijzondere ceremonie plaats: de overdracht van het geborgen kompas van de U 168 door de directeur Marinemuseum aan de commandant van de Duitse onderzeeboot FGS U 29.

Het kompas werd jaren geleden geborgen door de vinder van het wrak van Hr.Ms. K-XVII, de Australische duiker Michael Hatcher, en in bewaring gegeven bij Hans Besançon (zoon van de commandant van de K-XVII). De viering van 100 jaar Nederlandse onderzeeboten deed Besançon beseffen dat het tijd was om het kompas over te dragen aan de Duitse marine. Door bemiddeling van de directeur Marinemuseum is het kompas nu onderweg naar een plek, waar dit kompas op respectvolle wijze zal herinneren aan de bemanning van de U-168.

Op 6 oktober 1944 om 06.53 uur werd de Duitse onderzeeboot U 168 getroffen door één van de zes torpedo's die afgevuurd werden door de Nederlandse onderzeeboot Hr.Ms. Zwaardvisch.

De U 168 was onderweg van Batavia naar Soerabaja om zich daar te voegen bij de U 537 en de U 862 om vandaaruit de geallieerde scheepvaart voor de Australische kust aan te tasten. Van de 50 beman-

ningsleden overleefden 27 man de torpedoaanval. Eén van de officieren van de Zwaardvisch, S. van Ravesteyn (KTZ b.d.), schreef in oktober 1995 een verslag over het verblijf van vijf Duitsers aan boord van de Zwaardvisch tussen 6 en 26 oktober.

In het boek *Stuifzeetjes* over de P322 beschrijft auteur LTZ Van Dappelen weliswaar de torpedoaanval tot in detail, wat daarna tijdens het oppikken van de overlevenden gebeurde bleef buiten beeld. Van Ravesteyn beschrijft op kleurrijke wijze het

meevaren tijdens de navolgende drieweekse oorlogspatrouille van de commandant Helmut Pich, 3 andere officieren en de Duitse matroos Hannes Feiertag, het longroomleven, de tactische tips van Pich aan commandant Goossens met betrekking tot het ontwijken van Japanse dieptebomaanvallen etc. Op 24 oktober voer de Zwaardvisch de haven van Freemantle binnen en werden de Duitse krijgsgevangenen overgedragen aan de autoriteiten. Een verzoek van de bemanning om matroos Hannes als bemanningslid aan boord te houden (omdat hij zo goed had gefunctioneerd gedurende de voorgaande drie weken en omdat hij erg goed lag bij de bemanning) kon begrijpelijkerwijs niet ingewilligd worden.

In 1956 was er hernieuwd contact tussen Pich en één van zijn gastheren uit oktober 1944, (de latere KTZ) van Ravesteyn. In wat Pich 'zijn tweede leven' noemde (dat hij naar eigen zeggen te danken had aan de bemanning van de Zwaardvisch) bezocht hij tijdens een vlootbezoek aan Hamburg zelfs nog een keer zijn oude boot. Een bijzonder verhaal dat dankzij het 'bovenwater komen' van een stille getuige, het kompas van de U 168, aan de vergetelheid ontrukkt is.

KLTZSD drs. H. de Bles,
directeur Marinemuseum

4 mei: Dodenherdenking

Rotterdam stond dinsdag 4 mei weer in het teken van Dodenherdenking. Op tal van plekken in de stad legden oud-strijders, nabestaanden en hoogwaardigheidsbekleders kransen ter nagedachtenis van oorlogsslachtoffers.

Vader van Eugeniusz W.M. Kowalski legt bloemstuk bij monument

Toespraak Eugeniusz W.M. Kowalski:

Geachte burgemeester, Commandant der Mariniers, geachte aanwezigen.

Op 1 september 1939 brak de tweede wereld oorlog uit.

Bij het geallieerden Monument in Rotterdam herdenken wij de gevallen militairen die ons land bevrijd hebben van de verschrikkelijke periode van onderdrukking.

Veel nationaliteiten van binnen- maar ook buiten Europa hebben hun uiterste bijdrage, het geven van hun leven, voor onze vrijheid gegeven.

Een aanzienlijk deel voor onze Europese en Nederlandse vrijheid is gegeven door de Polen.

Het is dan ook nu 60 jaar geleden dat de heer Jozef Kowalski, veteraan van de 1ste Poolse Pantser Divisie, het verzoek / de opdracht van Generaal S. Maczek kreeg te zorgen voor de Poolse gesneuvelde soldaten in Nederland en hun aanwezigheid hier bij een ieder te verklaren. De Polen zijn de strijd op 8 augustus 1944, D-Day en in Frankrijk aangegaan en gestorven met de spreuk:

**“VOOR UW EN ONZE VRIJHEID”
“ZA WASZA I NASLA WOLNOSC”**

Jozef Kowalski wil hier dan ook het Gemeentebestuur van Rotterdam bedanken voor de aan hem geboden gelegenheid van jaren om invulling te geven voor het uitvoeren van de taak gegeven door zijn Generaal.

Wij zullen zijn traditie voortzetten.

Ik dank U voor uw aandacht.

Eugeniusz W.M. Kowalski

ingeblazen lucht in die voorste ballast tanks, werd wederom vaart vooruit gegeven en werd de lucht uit die voorste ballasttanks gelaten.

Het resultaat was verbijsterend, want weer ging de Zeehond op zijn kop staan, maar nu met een veel sneller groter wordende helling voorover koers. Dit ging gepaard met het begeleidende geluid van omvallend kommaliewant en allerlei andere niet zeevast staande zaken en werd het snel moeilijk om staande te blijven. Boven het tumult uit maakte de commandant vanuit de gevechtscentrale, mij door het opheffen van beide armen duidelijk, dat we definitief boven water dienden te komen. (een manueel commando "Rijzen en leegmaken"). Met beiden, "vol achteruit", maar nu met het blazen van alle ballasttanks kwamen we, zonder verdere ongelukken, zij het op een wat merkwaardige manier, aan de oppervlakte en werd verder "leeggemaakt".

Om na te gaan wat er nu wel met die dolle Zeehond aan de hand was werd er met een wat geschrokken bemanning en daarbij ook Barend Maaskant, besloten Gibraltar binnen te lopen. Onderzoek aan voor- en achterduikroeren en hun besturingssystemen, leverde geen bijzonderheden op. Ook telefonisch overleg met de Onderzeedienst in Nederland en eindeloos getheoretiseer aan boord loste het raadsel niet op. Tot schipper Molendijk mij kwam vertellen dat hij iets dergelijks, zij het in niet zo ernstige mate eerder had meegemaakt op een andere boot. Een lekkende, niet goed gesloten blaasafsluiter naar een van de ballasttanks had daar voor een soortgelijk effect gezorgd, zij het in veel mindere mate.

En daarmee was het raadsel opgelost. Vooral omdat navraag bij de machinist die het blaaspaneel bediend had, opleverde dat hij opgemerkt had dat één van de achterste blaasafsluiters erg koud was, hetgeen het resultaat is als hogedrukluft door een nauwe opening gedurende langere tijd kan weglekken.

Van de Onderzeedienst kregen we toestemming om weer naar zee te gaan en wat we ook probeerden, de Zeehond vertoonde geen enkel dol gedrag meer en heeft zich de verdere reis keurig gedragen.

Barend Maaskant heeft er voor het Handelsblad een mooi en spannend artikel aan gewijd.

Naschrift :

Voor de niet onderzeedienst lezer. Hoofdballast

tanks zijn tanks, die zich buiten het cilindrische drukvaste deel van een onderzeeboot bevinden. Bovenwater zijn ze gevuld met lucht. Bij het onderwater gaan worden er kleppen (hoofdvents) geopend en stroomt door een opening van onder, zeewater naar binnen. Daarna gaan die kleppen weer dicht. Op bv. 100 m. diepte is de waterdruk in die tanks dus 10 bar. Bij het boven komen wordt er lucht in de tanks geblazen en wordt het water er door de opening van onder weer uitgedrukt. Bij de lekkage van de (niet goed gesloten) blaasafsluiter van de achterste ballasttank verzamelde zich bij de Zeehond op 200 meter misschien wel een kubieke meter lucht van 20 bar in die achterste ballast tank. Die kubieke meter lucht van 20 bar op 200 meter had geen tot weinig invloed op het langstabiele van de boot. Maar op 10 meter diepte was die ene kubieke meter geëxpandeerd tot 20 kubieke meter van 1 bar en dié zette de Zeehond op zijn kop.

Teun Flameling

Cadeau 100 jaar Onderzeeboten

Na het laatste overzicht in KVO-96 heeft de penningmeester nog enkele bedragen van U mogen ontvangen. Wij zijn hier natuurlijk dankbaar voor.

Hoe krijg ik mijn bootje ?

Leden van onze vereniging die niet naar de reünie konden komen, en alsnog het model WLR Klasse onderzeeboot willen hebben, kunnen door overmaking van onderstaande bedragen het bootje in hun bezit krijgen.

Leden die na **12 juli 2006** lid zijn geworden kunnen een bootje bestellen door € 20,00 plus de verzendkosten over te maken.

De kosten voor deze toezending zijn:

Nederland	€ 6,20
Europa	€ 7,70
Buiten Europa	€ 11,75

Bovenstaande kosten moeten overgemaakt zijn alvorens wij tot versturen overgaan.

Leden die zich reeds bij de 1^e penningmeester hebben opgegeven worden verzocht bovenstaande portokosten over te maken. Na 31 oktober wordt geen verzending van bootjes meer in behandeling genomen.

Gironummer 3928464 Onder vermelding van "Bootje"

t.n.v. Onderzeedienst Reünistenvereniging.

Heiligharn 166

1785 SP Den Helder

Afhalen bij de Onderzeedienst:

Alleen voor leden die recht hebben op het cadeau.

Diegene die zelf hun bootje willen ophalen, kunnen op elke dinsdag en woensdag tot 1 November 2006 bij de Hr. Ron.v.d.Broek terecht. Ron is te bereiken via de ingang van de Onderzeedienst (steiger 19).

Om het Marineterrein op te komen moet men een geldige toegangspas hebben, denk aan Uw legitimatie.

Gecorrigeerd jaarverslag 2005

Jaarverslag 2005 over de financiën van de vereniging

Inkomsten over 2005			Uitgaven over 2005	
Contributies	10.090,57		Bestuurskosten	1.605,67
Cadeau 100 jaar OZD	575,00		Representatie	152,50
Rente	626,76		Reünie	3.630,50
Diversen	0,00		KVO	7.007,35
Bijdrage Reünie	3.117,5		Verzekeringen	73,44
	+		100 Jaar OZD	529,59
			Diversen	0,00 +
Totaal:	14.409,83		Totaal:	12.999,05

Inkomsten   - *Uitgaven* = *Winst*
 14.409,83   - 12.999,05 = 1.410,78

Vermogen van de vereniging per 31 december 2004	34.239,80
Saldo winst:	<u>1.410,78</u>
Vermogen van de vereniging per 31 december 2005	35.650,58

Klaar voor onderwater

honderd jaar Nederlandse onderzeeboten

Klaar voor onderwater, honderd jaar Nederlandse onderzeeboten verhaalt over het wedervaren van de Onderzeedienst van de Koninklijke Marine.

Daarbij komen niet alleen alle types onderzeeboten aan bod, van de allereerste duikboot O-1 tot de moderne Walrus-klasse, maar voor het eerst licht het boek ook een tip van de sluier op over geheime operaties tijdens de Koude Oorlog.

Deze missies worden beschreven door de commandanten zelf, die nauwkeurig laten zien hoe de gang van zaken in de praktijk was. Ook aan de strategische verhoudingen in die periode en het ontwerp en de ontwikkeling van de Walrus-klasse is aandacht besteed.

In dit boek komt niet alleen het verleden aan bod maar ook een blik vooruit ontbreekt niet.

De schrijvers hebben veelal dienstgedaan op onderzeeboten.

De illustraties zijn afkomstig van de traditiekamer van de Onderzeedienst en uit persoonlijke archieven.

Auteur: **Robin Snouck Hurgronje e.a.** - isbn **90 5994 162 4** - prijs **€ 19,95**

192 pagina's, illustraties in zwart-wit - gebonden uitgave, formaat 22 x 22 cm
verschijnt eind november 2006

Onderzeeboten !

Onderzeeboten zijn onzichtbaar, ongrijpbaar, intrigerend en fascinerend. De wens om zich in een boot onder water voort te bewegen is al zo oud als de mensheid zelf.

Het boek *Onderzeeboten !* laat zien hoe de onderzeeboot zich van een primitief vaartuig ontwikkelt tot een geducht en geavanceerd aanvalswapen. In 325 voor Christus laat Alexander de Grote zich enkele ogenblikken in een glazen ton onder water zakken om naar een walvis te kijken. Uitvindingen en prototypes van onder andere Leonardo da Vinci, Cornelis Drebbel en John Philip Holland volgen daarna. Allen met één en dezelfde wens: het bedenken of produceren van de perfecte onderzeeboot.

Onderzeeboten! wordt uitgegeven ter gelegenheid van 100 jaar Nederlandse onderzeeboten. Op 21 december 1906 liep de eerste Nederlandse onderzeeboot *Luctor et Emergo* (O1) van stapel.

Anno 2006 leveren Nederlandse onderzeeboten, vaak in het geheim, nog steeds een waardevolle bijdrage aan militaire missies.

Dit boek maakt die 'onzichtbare' bijdrage zichtbaar.

Van 11 juni 2006 tot 25 februari 2007 wordt er in het Marinemuseum in Den Helder een gelijknamige tentoonstelling gehouden.

Auteurs: **Harry de Bles, Graddy Boven en Leon Homburg** - isbn **90 5994 130 6** - prijs **€ 19,95**

132 pagina's – 55 tekeningen van Jack Staller - gebonden in harde band, formaat 22 x 22 cm